

NÁLEZY ZBRANÍ Z NESKOREJ DOBY LATÉNSKEJ A DOBY RÍMSKEJ Z MALÝCH KARPÁT¹

Radoslav Čambal

Kľúčové slová: juhozápadné Slovensko, Malé Karpaty, neskorá doba laténska, doba rímska, zbrane, meč, kopija, oštep

Key words: southwestern Slovakia, Little Carpathians Mountains, Late La Tène Period, Roman Period, Weapons, Sword, Spear

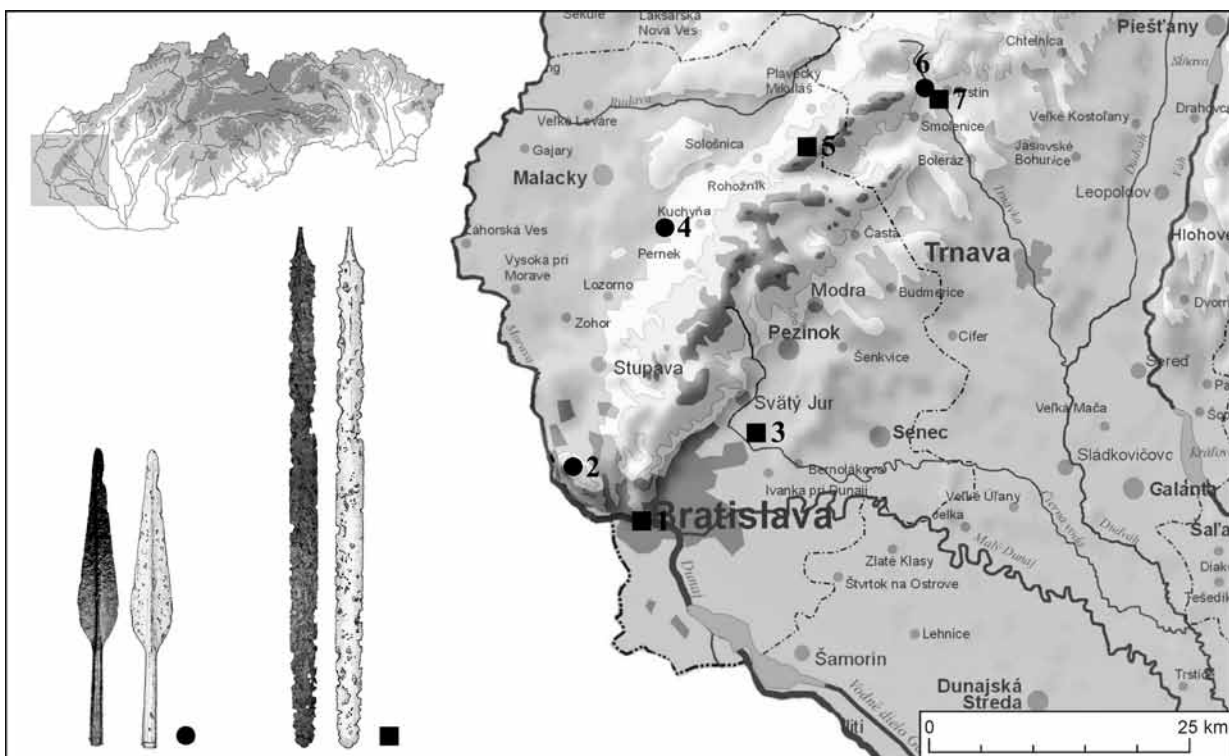
Weapons findings from Late La Tène and Roman Period in Little Carpathians Mountains

Habitation findings of weaponry. Occurrence of weapons in late La Tène Period is very sporadic in the area of south-west Slovakia. There are very occasional or lost findings. Spearheads with faceted socket and middle rib are appearing there. Rarely, blades of celtic swords are appearing as well. These are from the findings from the area of mountain chain Small Carpathia and its forefield. Dating of these weapons falls under the late La Tène Period, LTC2–LTD2 and Roman Period.

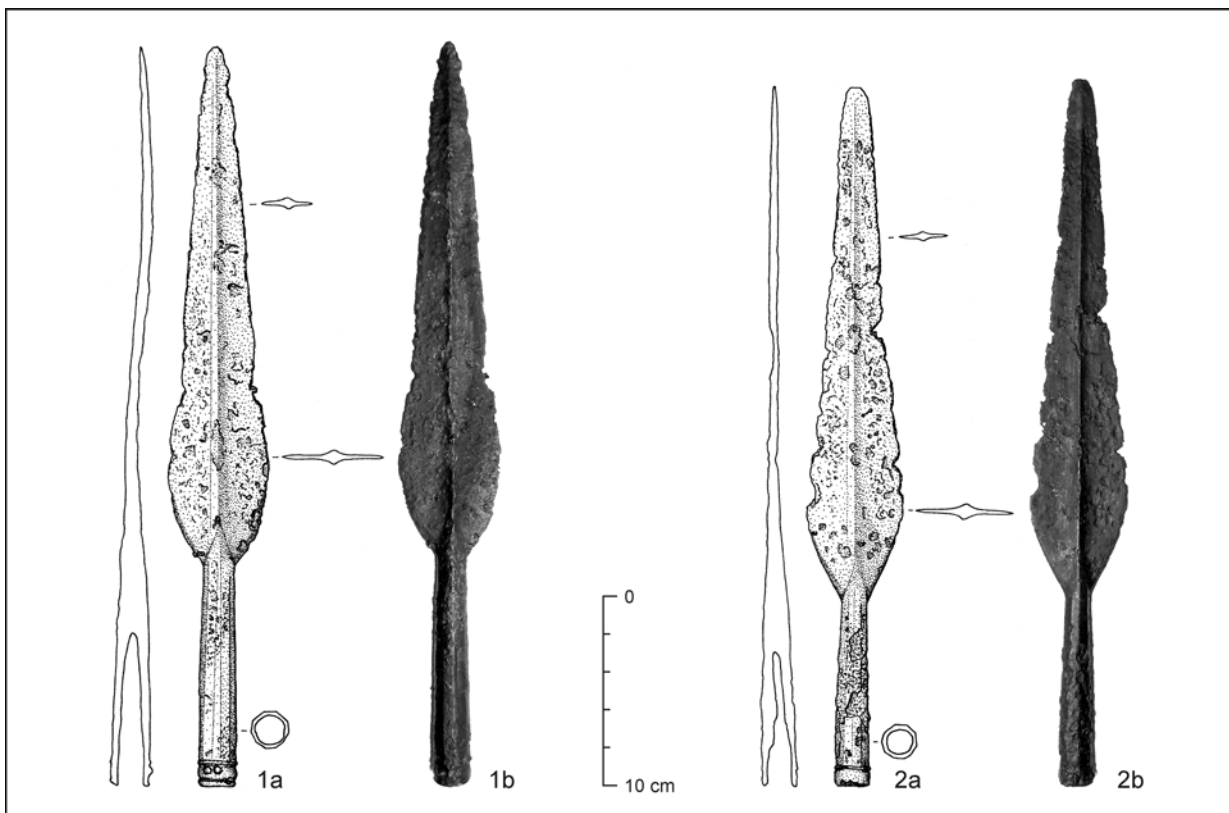
Problematika zbraní patriacich do záveru laténskeho osídlenia juhozápadného Slovenska je doteraz nedostatočne spracovaná. Hlavným dôvodom tohto stavu je absolútna absencia nálezov, predovšetkým z uzatvorených náleзовých celkov, ktoré je možné jednoznačne datovať do tohto obdobia. Dôležitým faktorom je aj to, že v nami skúmanom regióne sa v 2. polovici 2. stor. pred Kr. až do záveru starého letopočtu, t. j. v stupňoch LTC2–LTD2, nenachádzajú žiadne keltské pohrebiská ani ojedinelé hroby. Existujú iba ojedinelé nálezy militárií, ktoré sú spájané s bratislavským oppidom. Ide predovšetkým o strelné zbrane v podobe železných hrotov šípov do luku. V ostatných rokoch sa dostalo do zbierok SNM, resp. podarilo sa zdokumentovať niekoľko zaujímavých nálezov militárií z priestoru kopcovitého terénu pohoria Malé Karpaty a jeden predmet z jeho západného predpolia (obr. 1). Jednu skupinu nálezov tvoria tyčové, resp. vrhacie zbrane. Ide o štyri exempláre hrotov kopijí a jeden hrot oštepú. Do druhej skupiny chladných zbraní patrí čepeľ keltského železného meča s trňovou rukoväťou.

Z bratislavského oppida pochádza päť železných hrotov šípov do luku. Vo všetkých prípadoch ide o hroty s tuľajkou. Tri exempláre boli nájdené na bratislavskom hrade počas výskumov v 60. rokoch 20. stor. Ide o dva typy hrotov. Prvým z nich je listovitý hrot šípu s jedným spätným krídelkom (Čambal 2004, tab. LXXVI: 11; Pieta/Zachar 1993, 174, obr. 99: 2), dva ďalšie sú hroty listovitého tvaru s tuľajkou (Čambal 2004, tab. LXXVI: 9, 10). Takmer identický listovitý hrot sa našiel aj v zásype neskorolátenskej jamy na ulici Palisády (Pieta/Zachar 1993, 174, obr. 99: 4). Listovité hroty tohto tvaru môžeme priradiť k typu 2.2 (Pieta 2005, 46). Jeden hrot šípu pôvodne s jedným spätným krídelkom, resp. háčikom pochádza z Vydrice, z parcely 554 (Pieta/Zachar 1993, 174, obr. 99: 3). V prípade železných hrotov s krátkou tuľajkou a jedným spätným krídelkom ide o charakteristickú neskorolátensku formu západnej aj východnej časti keltskej civilizácie. Častejšie sa však vyskytujú s dlhou tuľajkou. Patria k typu 1.3 (Pieta 2005, 46). Podobné hroty pochádzajú z Budapešti, polohy Gelértheygy-Tabán (Bónis 1969, 91, obr. 49: 21; tab. LII: 10), ako aj z opevnenej polohy v Trenčianskych Bohuslaviciach (Bazovský 2003, 130, tab. V: 9). Pomerne veľa nálezov hrotov šípov s jedným spätným krídelkom a dlhšou tuľajkou pochádza z oppida na Manchingu, kde boli datované do stupňa LTD (Sievers 1989, 109, obr. 10: 9–12). K neskorolátenským typom, a to predovšetkým na základe výskytu sprievodného materiálu v podobe množstva neskorolátenskej keramiky, patria taktiež dva listovité hroty šípov z východnej terasy

¹ Práca vznikla s podporou grantového projektu APVV-15-0491 a článok odznel ako príspevok na IX. protohistorickej konferencii, ktorá sa konala v Bratislave v roku 2013.

Obr. 1. Mapa západného Slovenska s novými nálezmi militárií v Malých Karpatoch a ich predpolí. 1 – Bratislava-Staré Mesto; 2 – Bratislava-Devínska Kobyla; 3 – Chorvátsky Grob-Čierna voda; 4 – Kuchyňa-VVP letecká strelnica; 5 – Plavecké Podhradie-Pohanská; 6 – Buková; 7 – Buková a Trstín.

Obr. 2. Buková. Železné hroty kopíj.

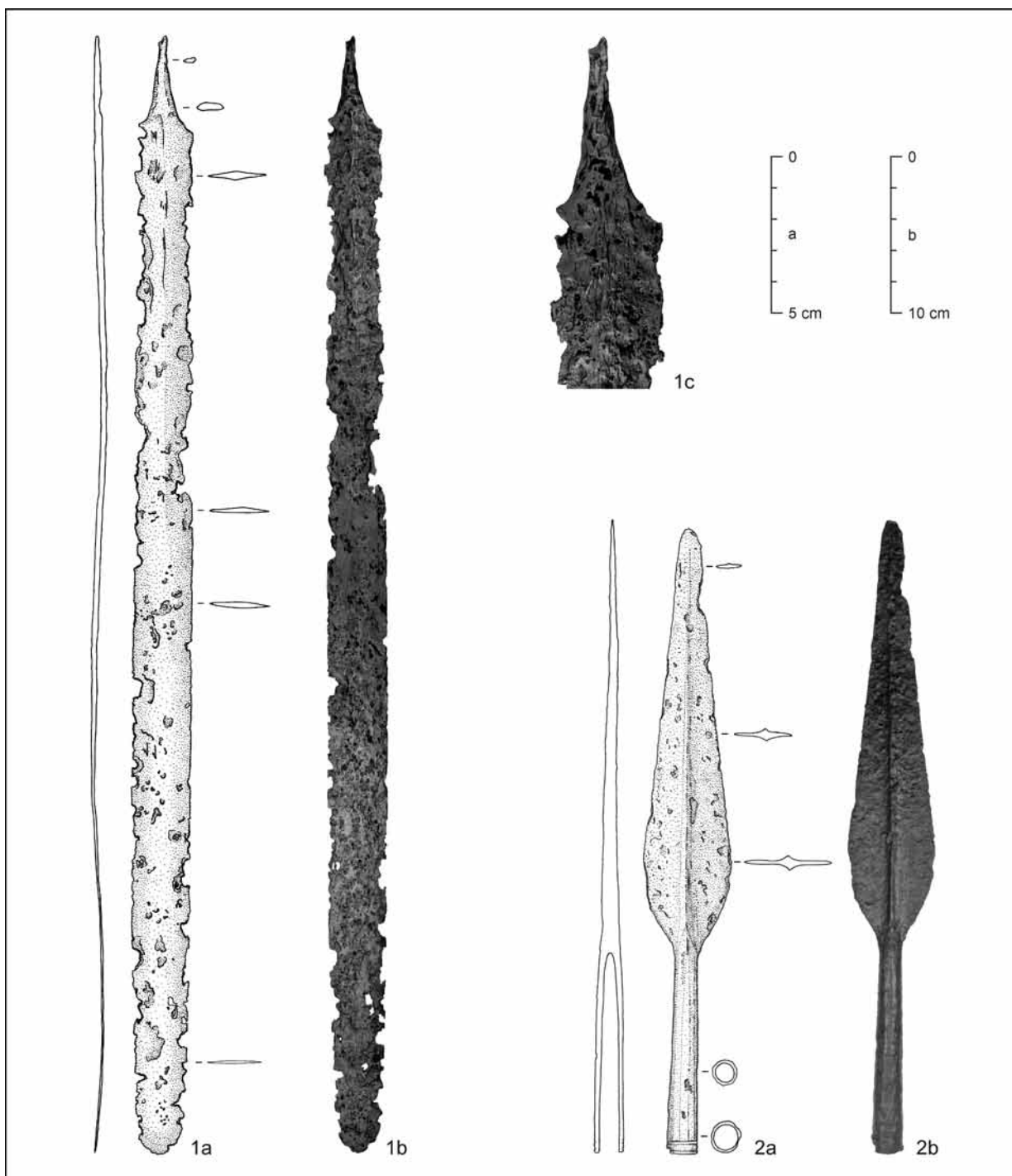
bratislavského hradu (Čambal 2004, tab. LXXVI: 9, 10), identický hrot zo zásypu neskoroláténskej jamy na ulici Palisády (Pieta/Zachar 1993, 174; obr. 99: 4) a nález tohto typu hrotu z Bratislavy-Vajnor, ktorý pochádza z neskoroláténskeho objektu 3/79 (Studeníková/Zachar 1980, 198, 199; obr. 112: 1). Ich datovanie spadá do obdobia stupňov LTD1 a LTD2.

Zaujímavým nálezom je aj časť ochrannej zbroje. Konkrétne ide o fragmenty asymetrickej lícnice prilby. Nájdená bola spolu s listovitým hrotom šípku na ulici Palisády v premiešanej vrstve. Vzhľadom na fragmentárnosť nálezu je problematické jej bližšie typové určenie (Pieta/Zachar 1993, 174, obr. 99: 1; Zachar/Rexa 1988, obr. 29). K ochrannej zbroji patrí aj šupina panciera jazykovitého tvaru (Vrtel 2012, 174).

Čepeľ laténskeho meča (obr. 3: 1a–c) sa našla na pomedzí katastrov obcí Buková a Trstín (okr. Trnava). Meč bol nájdený na úpätí Malých Karpát neďaleko od miesta nálezu hrotov kopijí, ktoré sa našli v katastri obce Buková. Ide o nález dvoch už publikovaných laténskych hrotov kopijí s facetovanými desaťhrannými tuľajkami (obr. 2: 1a, b, 2a, b), pôvodne širšie datovaných od obdobia včasnej doby laténskej stupňa LTA až po obdobie strednej doby laténskej (Čambal 2008, 241 nn.). V ich prípade považujeme za nutné opätovne sa vyjadriť k ich datovaniu, ktoré je v rámci doby laténskej mladšie. Jeden takmer identický exemplár hrotu kopije (obr. 3: 2a, b) našiel profesionálny pyrotechnik Armády SR vo vojenskom výcvikovom priestore Kuchyňa (VVP Kuchyňa) na leteckej strelnici počas odmínovacích prác v priestore strelnice po ostrých streľbách. Posledné dva nálezy pochádzajú z vrchu Devínska Kobyla v Bratislave. Ide o železný hrot kopije (obr. 4: 1a, b) a oštetu s facetovanou tuľajkou (obr. 4: 2a, b).

OPIS PREDMETOV

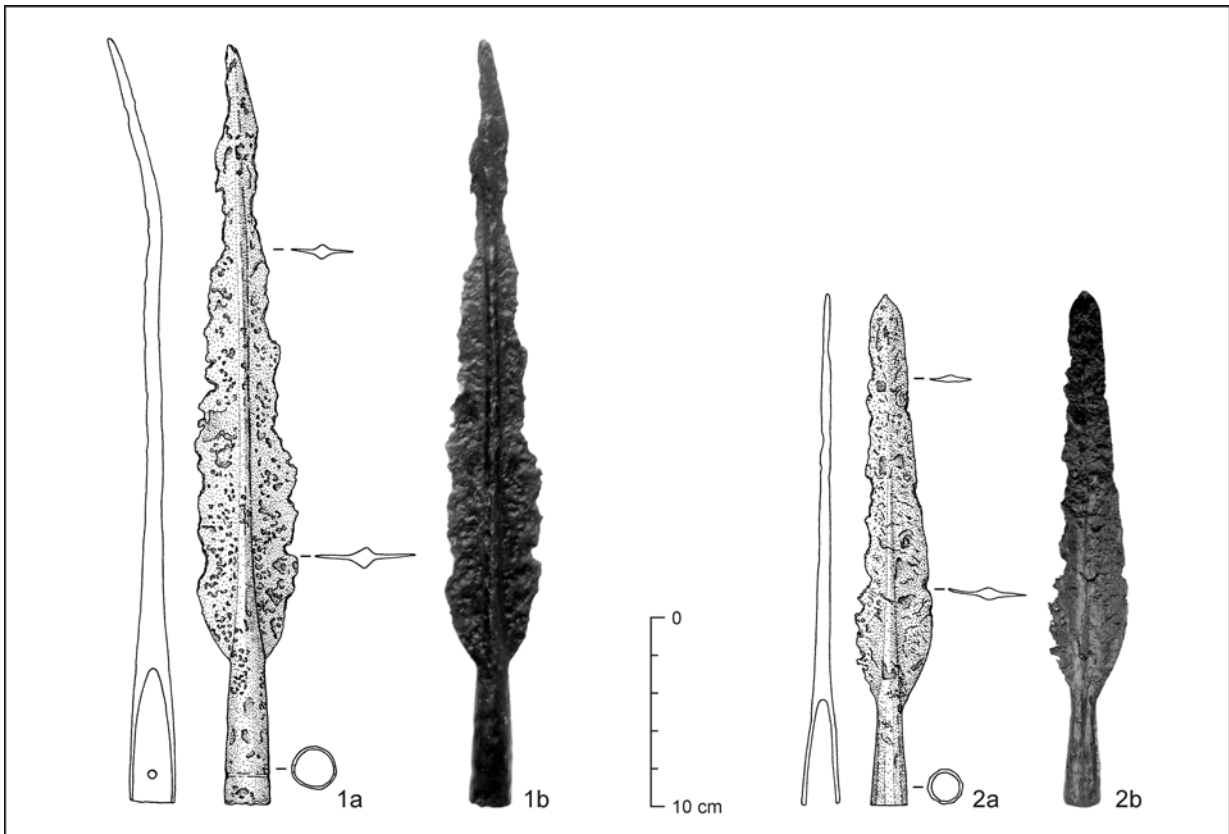
- Železný hrot kopije podlhovastého listovitého tvaru so štíhlou, na povrchu facetovanou tuľajkou desaťhranného prierezu. Na ostriach listu kopije je náznak mierneho vykrojenia. Stredom listu vedie po celej jeho dĺžke ostro formované stredové rebro. Ústie tuľajky je vykuté do tvaru objímky s tenkými, mierne vystupujúcimi obvodovými obrubami po jej okrajoch. Na objímke sú vedľa seba vykuté dva plastické výčnelky kruhového tvaru. Hrot je vyrobený z kvalitného železa, pomerne dobre zachovalý, mierne skorodovaný. Hrot bol pôvodne sekundárne zahnutý, neskôr vyrovnaný. Rozmery: celková dĺ. hrotu je 38,6 cm, max. š. 5,1 cm, dĺ. tuľajky 12,8 cm, vonkajší pr. tuľajky 2 cm, vnútorný pr. 1,6 cm, hmotnosť hrotu 229 g (obr. 2: 1a, b; nálezisko Buková, podľa Čambal 2008, tab. I: 1, 2).
- Železný hrot kopije podlhovastého listovitého tvaru so štíhlou, na povrchu facetovanou tuľajkou desaťhranného prierezu. Na ostriach listu kopije je náznak mierneho vykrojenia. Stredom listu vedie po celej jeho dĺžke ostro formované stredové rebro. Ústie tuľajky je vykuté do tvaru objímky s tenkými, mierne vystupujúcimi obvodovými obrubami po jej okrajoch. Hrot je vyrobený z kvalitného železa, pomerne dobre zachovalý, mierne skorodovaný. Rozmery: celková dĺ. hrotu je 36,4 cm, max. š. 5 cm, dĺ. tuľajky 10,7 cm, vonkajší pr. tuľajky 1,95 cm, vnútorný pr. 1,3 cm, hmotnosť hrotu 183 g (obr. 2: 2a, b; nálezisko Buková, podľa Čambal 2008, tab. II: 1, 2).
- Železný hrot kopije podlhovastého listovitého tvaru so štíhlou, na povrchu facetovanou tuľajkou desaťhranného prierezu. Na ostriach listu kopije je náznak mierneho vykrojenia. Stredom listu vedie po celej jeho dĺžke ostro formované stredové rebro. Ústie tuľajky je vykuté do tvaru objímky s tenkými, mierne vystupujúcimi obvodovými obrubami po jej okrajoch. Hrot je vyrobený z kvalitného železa, pomerne dobre zachovalý, mierne skorodovaný. Rozmery: celková dĺ. hrotu je 39,3 cm, max. š. 5,5 cm, dĺ. tuľajky 13,2 cm, vonkajší pr. tuľajky 2 cm, vnútorný pr. 1,55 cm, hmotnosť hrotu 230,77 g (obr. 3: 2a, b; nálezisko Kuchyňa – letecká strelnica, evid. č. AP 84594).
- Železný hrot kopije listovitého tvaru s ostro formovaným stredovým rebrom a s krátkou tuľajkou kruhového prierezu. Na jej konci pri ústí je otvor na kliniec a obvodová ryha, resp. úzky žliabok. Rozmery: celková dĺ. hrotu je 39,6 cm, max. š. 5,12 cm, dĺ. tuľajky 7,4 cm, vonkajší pr. tuľajky 2,3 cm, vnútorný pr. 1,95 cm, hmotnosť hrotu 261,30 g (obr. 4: 1a, b; nálezisko Bratislava-Devínska Kobyla).
- Železný hrot oštetu listovitého tvaru s naznačeným stredovým rebrom. Tuľajka je krátka, desaťhranného prierezu. Rozmery: celková dĺ. hrotu je 26,4 cm, max. š. 4,1 cm, dĺ. tuľajky 5,1 cm, vonkajší pr. tuľajky 1,87 cm, vnútorný pr. 1,5 cm, hmotnosť hrotu 115,33 g (obr. 4: 2a, b, Bratislava-Devínska Kobyla, evid. č. AP 84592).
- Čepeľ železného meča s krátkou tŕňovou rukoväťou. Prierez čepele je v jej hornej polovici plochého kosoštvorcového tvaru, v spodnej polovici plochého šošovkovitého tvaru. Tŕň rukoväte sa od koreňa čepele k jeho koncu zužuje. Rozmery: celková dĺ. čepele je 70,2 cm, dĺ. tŕňa rukoväte 5,6 cm, š. čepele 3,6–2,6 cm, hrúbka 0,54–0,12 cm, hmotnosť čepele 271,26 g (obr. 3: a–c; nálezisko Buková/Trstín, evid. č. AP 84770).

Obr. 3. Nálezy. 1a–c – čepeľ železného meča z katastra na pomedzí obcí Buková a Trstín; 2a, b – hrot kopije z VVP, leteckej strelnice v Kuchyni. Mierka: a – 1c; b – 1a, b, 2a, b.

VYHODNOTENIE

Kopije z Bukovej (obr. 2: 1a, b, 2a, b) a z Kuchyne (obr. 3: 2a, b) sú s najväčšou pravdepodobnosťou keltským výrobkom. Tvar listu hrotu je keltský. Pokiaľ ide o prierezy samotných listov kopijí, resp. oštetu, tie majú jasne vyformované ostro hranené stredové rebro, čo je taktiež typickým znakom keltských výrobkov. Môžeme ich zaradiť do prvej skupiny, ktorú vyčlenil K. Pieta, t. j. k hrotom s jasne od tulajky odsadeným listom hrotu so zreteľným stredovým rebrom (Pieta 2005, 41, tab. I: 1–5; 2008, 260, obr. 122: 1, 2). Majú typickú

Obr. 4. Bratislava-Devínska Kobyla. 1a, b – železné hroty kopije; 2a, b – oštep.

výzdobu v podobe plastických prstencov pri ústí tuľajky. Nie je však vylúčené, že v prípade hranenia tuľajok ide už o germánsky vplyv. Hranenie, facetovanie tuľajky sa objavuje už v dobe laténskej. Hrot oštepú z Devínskej Kobyly, taktiež s facetovanou tuľajkou (obr. 4: 2a, b), má analógiu v Manchingu, kde sa našiel hrot so sedemhrannou tuľajkou a listom podobného tvaru (Sievers 2010, tab. 41: 499). Podľa najnovších zistení sa hroty kopijí s osemhrannou tuľajkou vyskytujú v závere doby laténskej, na prelome stupňa LTD2 a augustovského obdobia. Svedčí o tom nález zo žiarového obetiska vo Wartau-Ochsenberg (kantón Saint-Gall vo Švajčiarsku), ktorý je datovaný do tohto obdobia. Objavujú sa úvahy, či nejde o predmety, ktoré by mohli mať už germánsky pôvod (Pernet/Schmid-Sikimić 2008, 373–375). Do doby laténskej patrí aj nález z oppida Manching (Sievers 2010, tab. 41: 499). Všeobecne však platí, že hroty oštepov a kopijí s facetovanou tuľajkou sa pomerne často vyskytujú v dobre rímskej (Droberjar 1999, 153). Nálezy podobných hrotov kopijí pochádzajú z dvoch žiarových hrobov na germánskom pohrebisku zo staršej doby rímskej v Sládkovičove. Ide o rozrušený hrob 8. Pochádza z neho deformovaný hrot kopije s osemhrannou tuľajkou, dlhý 32 cm. V hrobe sa okrem torza germánskej keramiky nenachádzali žiadne iné predmety (Kolník 1980, 131, 132, tab. CXXIX: 8b). V porušenom hrobe 15 sa nachádzal hrot železnej kopije taktiež s osemhrannou tuľajkou s celkovou dĺžkou 41,5 cm (Kolník 1980, 134, tab. CXXXII: 15a). Okrem hrotu kopije sa v hrobe našli aj železné nožnice, nožík, fragmenty bronzového vedra typu Eggers 19 alebo 40 so železným držadlom. Nachádzalo sa v ňom aj dno masívnej bronzovej panvice, resp. inej nádoby ako aj sklenený zliatok (Kolník 1980, 134, tab. CXXXII: 15a). Tvarovo oba predmety veľmi pripomínajú nálezy hrotov kopijí z Bukovej a Kuchyne. Odlišnosť sa objavuje iba v ukončení ústia tuľajky, ktoré je v prípade germánskych hrotov zo Sládkovičova nezdobené.

Podobne je to aj v prípade druhého nálezu z Devínskej Kobyly (obr. 4: 1a, b), kde hrot kopije zodpovedá keltským tvarom a výzdobou tuľajky v podobe obvodového pásika z oppida v Manchingu (Sievers 2010, tab. 40: 497; 41: 500–503). V oboch prípadoch ide o neskorolátensky hroty. Hroty kopije, resp. oštepú z Bratislavy-Devínskej Kobyly, zapadajú do datovania lokality, z ktorej pochádza výrazný stredolátenský a neskorolátenský numizmatiký materiál. Ide o nominály strieborných mincí s koníkom, typ Rosleldorf-Němčice, zastupujúce horizont stupňa LTC2. Mladší horizont osídlenia lokality je zastúpený náleznami mincí bratislavského typu Biatec, Simmering. Všeobecne je lokalita datovaná do stupňov LTC2–LTD2,

kam časovo patria aj súčasti viacerých typov bronzových garnitúr ženských opaskov a spôn (*Budaj/Čambal, v tlači*).²

Presnejšie datovanie meča z rozhrania katastrov obcí Buková a Trstín (obr. 3: 1a–c) je náročnejšie. Najdôležitejšími chronologickými znakmi v prípade keltských mečov sú ich pošvy. Keďže čepeľ meča bola nájdená bez pošvy, je možné ju datovať iba rámcovo. S najväčšou pravdepodobnosťou meč spadá do neskorej doby laténskej stupňa LTC2–LTD. Čepeľ meča má analógie predovšetkým na oppide Manching. Zhodujú sa jednak tvarom a prierezom čepele, ako aj detailmi pri koreni trňa, kde je v čepeľi výsek na upevnenie rukoväte (*Sievers 2010*, tab. 9: 46, 47; 10: 51). Meče zo stupňa LTC1 a LTC2 sú v priemere dlhé 65–80 cm, typická je dlhá rukoväť. Charakteristické neskorolátenske meče sú dlhé v priemere okolo 80 cm, ukončené hrotom, resp. zaobleným alebo oválnym koncom čepele a ich datovanie je ohraničené stupňami LTC2–LTD (*Sievers 2010*, 13). Podobný meč sa našiel aj v neskorolátenskom hrobe na lokalite Novo mesto-Okranjo glavarstvo, kde sa našiel spolu s niekoľkými hrotmi kopijí, resp. oštepov s osemhrannou tuľajkou (*Božič 2008*, tab. 18). K tomuto datovaniu sa prikláňame aj v prípade čepele meča z rozhrania katastrov Buková a Trstín. Jeden železný meč s dlhým ostrým hrotom sa spomína z priestoru oppida v Bratislave (*Vrtel 2012*, 174) a z hradiska na Devíne, odkiaľ je niekoľko fragmentov mečov (*Pietal/Zachar 1993*, 194, obr. 114: 9). V priestore okolia Bratislavy sa zbrane, resp. ich časti, vyskytujú zriedkavo aj na laténskych sídliskách. Jedným z mála príkladov sídliskového nálezú pošvy meča je železná plechová pošva s esovitou svorkou, ktorá pochádza z hradiska v Plaveckom Podhradí-Pohanskej z depotu I/68 (*Paulík 1970*, obr. 5: 4; 7: 1a, b; 1976, 145, 153, tab. LII: 1; *Paulík/Tomčíková 2005*, obr. 12). Najpočetnejšie analógie pochádzajú z oppida v Manchingu (*Sievers 2010*, tab. 22: 175–178) a zo Starého Hradiska (*Meduna 1961*, tab. 31: 1, 6, 7). Ide o typ, ktorý sa vyskytuje predovšetkým vo východokeltskom priestore. V jeho západnej časti chýba. Na oppide Staré Hradisko sa predpokladá priamo aj ich výroba, keďže sa tam našli aj polotovary. Datovanie tohto typu pošiev mečov spadá do stupňov LTC2–LTD1 s možnosťou ich výskytu v LTD2. Rozhodujúce pre datovanie je tvar nákončia svorky meča (*Sievers 2010*, 16; *Zachar 1976*, 63 nn.). Iným príkladom je fragment čepele železného meča, ktorý pochádza z blízkosti laténskeho výrobného objektu 8/07 v Chorvátskom Grobe, časti Čierna voda (*Bazovský/Čambal/Gregor 2008*, 502, tab. I: 13a, b). Čepeľ bola datovaná do LTD2. V Senci-Svätom Martine sa pri objekte 7/78 vo vrstve našiel fragment vrchnej časti nezdobenej železnej svorky nákončia pošvy laténskeho meča zo stupňa LTC (*Čambal/Mináč/Zachar 2010*, 140, 141, tab. III: 9). Podľa typológie *J. M. de Navarra* (1972, 172 nn, tab. XCIX: 2, 8; CV: 1) bol priradený k pošvám stredolátenskej formy skupiny B.

ZÁVER

Nálezy militárií v priestore Malých Karpát a v zázemí bratislavského oppida predstavujú v neskorej dobe laténskej v stupňoch LTC2 až LTD2 veľmi sporadickú zložku materiálnej kultúry. Vo väčšine prípadov ide o ojedinelé, resp. stratové nálezy bez kontextov. Z toho dôvodu je problematické ich presnejšie datovanie. Domnievame sa však, že nové nálezy chladných zbraní v podobe hrotov kopijí s facetovanou tuľajkou, resp. s hladkou, je možné rámcovo datovať do neskorej doby laténskej až do obdobia doby rímskej. Čepeľ železného meča patrí pravdepodobne do obdobia neskorej doby laténskej vymedzenej vyššie spomenutými stupňami.

LITERATÚRA

- Bazovský 2003* I. Bazovský: Nálezy z keltského oppida v Trenčianskych Bohuslaviciach. Zbor. SNM. 97. Arch. 13, 2003, 119–132.
- Bazovský/Čambal/Gregor 2008* I. Bazovský/R. Čambal/M. Gregor: Výrobné objekty z neskorej doby laténskej v Chorvátskom Grobe, časť Čierna Voda. In: E. Droberjar/B. Komoróczy/D. Vachútová (Ed.): *Barbarská sídliská. Chronologické, ekonomické a historické aspekty jejich vývoje ve světle nových archeologických výskumů* (Archeologie barbarů 2007). Brno 2008, 495–516.
- Bónis 1969* E. B. Bónis: *Die spätkeltsche Siedlung Gellérthege – Tabán in Budapest*. Budapest 1969.
- Božič 2008* D. Božič: Late La Tène-Roman cemeteries in Novo mesto. Ljubljanska cesta and Okrajno glavarstvo. Poznolatenko-rimsko grobišče v Novem mestu. Ljubljanska cesta in Okrajno glavarstvo. Katalogi in Monogr. 39. Ljubljana 2008.
- Budaj/Čambal, v tlači* M. Budaj/R. Čambal: Laténske nálezy z Bratislavy-Devínskej Kobyly. Num. Sbor., v tlači.

² Nálezy častí garnitúr bronzových opaskov a spôn z doby laténskej autor pripravuje do tlače.

- Čambal 2004* R. Čambal: Bratislavský hradný vrch – akropola neskoroláténskeho oppida. Zbor. SNM. Arch. Suppl. 1. Bratislava 2004.
- Čambal 2008* R. Čambal: Dva keltské hroty kopijí z Bukovej. Zbor. SNM 102. Arch. 18, 2008, 241–248.
- Čambal/Mináč/Zachar 2010* R. Čambal/V. Mináč/L. Zachar: Laténske objekty 3/78 a 7/78 zo Senca-Svätého Martina. In: J. Beljak/G. Březinová/V. Varsík (Ed.): Archeológia barbarov 2009. Hospodárstvo Germánov. Sídľiskové a ekonomické štruktúry od neskorej doby laténskej po včasný stredovek. Arch. Slovaca Monogr. Comm. 10. Nitra 2010, 131–154.
- Droberjar 1999* E. Droberjar: Dobřichov-Piřchora. Ein Brandgräberfeld der ältern römischen Kaiserzeit in Böhmen (Ein Beitrag zur Kenntnis des Marbod-Reichs). Font. Arch. Pragenses 23. Prague 1999.
- Kolník 1980* T. Kolník: Römerzeitliche Gräberfelder in der Slowakei. Bratislava 1980.
- Meduna 1961* J. Meduna: Staré Hradisko. Fontes Arch. Moraviae II. Brno 1961.
- Navarro 1972* J. M. de Navarro: The finds from the site of La Tène I. Scabbards and the swords found in them. London 1972.
- Paulík 1970* J. Paulík: Najstaršie hromadné nálezy železných predmetov na Slovensku. Zbor. SNM 64. Hist. 10, 1970, 31–83.
- Paulík 1976* J. Paulík: Keltské hradisko Pohanská v Plaveckom Podhradí. Martin 1976.
- Paulík/Tomčíková 2005* J. Paulík/K. Tomčíková: Další hromadný nález železných predmetov v Plaveckom Podhradí. Slov. Arch. 53, 2005, 85–122.
- Pernet/Schmid-Sikimić 2008* L. Pernet/B. Schmid-Sikimić: Les fers de lances à douilles facetées de la fin de l'Age du Fer du Brandopferplatz de Wartau-Ochsenberg (cant. Saint-Gall, Suisse) – avec la collaboration de Marianne Senn. Arch. Korrb. 38, 2008, 365–377.
- Pieta 2005* K. Pieta: Spätlatenezeitliche Waffen und Ausrüstung im nördlichen Teil des Karpatenbeckens. Slov. Arch. 53, 2005, 35–84.
- Pieta 2008* K. Pieta: Keltské osídlenie Slovenska. Mladšia doba laténska. Arch. Slovaca Monogr. 11. Nitra 2008.
- Pieta/Zachar 1993* K. Pieta/L. Zachar: Neskoroláténske oppidum v historickom jadre mesta. In: T. Štefanovičová (Ed.): Najstaršie dejiny Bratislavy. Bratislava 1993, 148–209.
- Sievers 1989* S. Sievers: Die Waffen von Manching unter Berücksichtigung des Übergangs von LTC zu LTD. Germania 67, 1989, 97–120.
- Sievers 2010* S. Sievers: Die Waffen aus dem Oppidum von Manching. Ausgr. Manching 17. Wiesbaden 2010.
- Studeníková/Zachar 1980* E. Studeníková/L. Zachar: Pokračovanie záchranného výskumu v Bratislave-Vajnoch. AVANS 1979, 1980, 198, 199.
- Vrtel 2012* A. Vrtel: Keltské oppidum v Bratislave. In: T. Štefanovičová/J. Šedivý (Zost.): Dejiny Bratislavy I. Brezalauspurc na križovatke kultúr. Bratislava 2012, 164–180.
- Zachar 1976* L. Zachar: K chronologickému postaveniu pošiev mečov s esovitou svorkou ústia. Musaica 14, 1976, 63–94.
- Zachar/Rexa 1988* L. Zachar/D. Rexa: Beitrag zur Problematik der spätlatenezeitlichen Siedlungshorizonte innerhalb des Bratislavaer Oppidums. Zbor. SNM 82. Hist. 28, 1988, 27–72.

Waffenfunde aus der Spätlatènezeit und der Römischen Kaiserzeit aus den Kleinen Karpaten

Radoslav Čambal

Zusammenfassung

Die Problematik der Waffen, die ans Ende der keltischen Besiedlung der Südwestslowakei gehören, ist aufgrund absoluter Fundabsenz vor allem geschlossener Befunde ungenügend bearbeitet. Ein wichtiger Faktor ist das Faktum, dass in der von uns untersuchten Region in der 2. Hälfte des 2. Jahrhs vor Chr. bis zum Ende der alten Zeitrechnung, das bedeutet in den Stufen LTC2 bis LTD2, sich keine latènezeitliche Gräberfelder und auch keine Einzelgräber befinden. Es existieren nur vereinzelt Funde von Militaria, die mit dem Oppidum von Bratislava verknüpft sind und weiter Streufunde aus den Kleinen Karpaten und ihrem Vorfeld. In diesem Beitrag werten wir vor allem eine keltische Klinge

(Abb. 3: 1a–c) und Funde von Lanzen spitzen bzw. einem Speer mit 10-kantiger facettierter Tülle (Abb. 2: 1a, b, 2a, b; 3: 2a, b; 4: 2a, b) wie auch Spitzen mit glatter Tülle (Abb. 4: 1a, b) aus.

Die Klinge eines Eisenschwerts (Abb. 3: 1a–c) ist schwierig genauer zu datieren, da sie ohne Scheide gefunden wurde. Wir nehmen das auf der Basis von Vergleichsfunden vor allem aus Manching an. Die typischen spätlatènezeitlichen Schwerter sind im Durchschnitt um die 80 cm lang und durch eine Spitze bzw. einem rundlichen oder ovalen Klingende abgeschlossen. Ihrer Datierung ist durch die Stufen LTC2–LTD begrenzt. Hierher gehört, wenigstens auf der Basis dieser Merkmale, auch unser Exemplar. Weitere schon publizierten Schwertfunde bzw. ihrer Scheiden wurden im Areal des Oppidums von Bratislava und in Devín gefunden. In der Umgebung des Bratislaver Raums kommen Waffen bzw. ihre Teile selten auch auf latènezeitlichen Fundstellen vor. Eines von wenigen Beispielen der Siedlungsfunde von Schwertscheiden ist eine eiserne Blechscheide mit S-förmiger Klammer, die vom Burgwall in Plavecké Podhradie-Pohanská (Hortfund I/68) stammt. Am Oppidum Staré Hradisko wird ihre lokale Erzeugung angenommen, die in die Stufen LTC2 bis LTD1 datiert wird. Ein anderes Beispiel ist das Klingensfragment eines Eisenschwerts, das aus der Nähe des Produktionsobjekts 8/07 in Chorvátsky Grob-Teil Čierna voda stammt. Es wird in die Stufe LTD2 datiert.

Die Lanzen aus Buková (Abb. 2: 1a, b, 2a, b) und Kuchyňa (Abb. 3: 2a, b) sind mit größter Wahrscheinlichkeit „keltische“ Produkte. Die Blattform der Spitze ist latènezeitlich. Sofern es sich um die Querschnitte der eigentlichen Lanzen spitzen bzw. des Speers handelt, haben diese eine scharf gekantete Mittelrippe, was auch ein typisches Zeichen der latènezeitlichen Produkte ist. Sie haben auch eine typische Verzierung in Form von plastischen Ringen bei der Tüllenmündung. Die Kantenbildung (Facettierung) der Tülle erscheint schon in der Latènezeit. Es ist aber nicht ausgeschlossen, dass im Fall der Kantenbildung von Tüllen es sich schon um einen germanischen Einfluss handelt. Nach den neuesten Untersuchungen erscheinen Lanzen spitzen mit achtkantiger Tülle am Ende der Latènezeit, also an der Wende der Stufe LTD2 und der augusteischen Zeit. Davon zeugt der Fund von der Brandopferstelle in Wartau-Ochsenberg (Kanton Sankt-Gallen in der Schweiz) der in dieselbe Zeit datiert wird. Es gibt Überlegungen, ob es sich nicht um Gegenstände handelt, welche einen germanischen Ursprung haben. In die Latènezeit gehört auch der erwähnte Fund aus Manching. Allgemein gilt aber, dass die Speer- und Lanzen spitzen mit facettierter Tülle relativ häufig während der römischen Kaiserzeit vorkommen. Funde ähnlicher Lanzen spitzen stammen aus zwei Brandgräbern vom germanischen Gräberfeld aus der älteren römischen Kaiserzeit in Sládkovičovo. Die Speerspitze mit facettierter Tülle aus Devínska Kobyla (Abb. 4: 2a, b) hat eine Analogie in Manching, wo eine Spitze mit siebenkantiger Tülle und ein Blatt von ähnlicher Form gefunden wurden. Ähnlich ist dem auch so beim zweiten Fund aus Devínska Kobyla. Hier entspricht die Lanzen spitze den keltischen Formen mit der Verzierung der Tülle in Form eines Umlaufbands aus Manching. In beiden Fällen handelt es sich um spätlatènezeitliche Spitzen.

Funde spätlatènezeitlicher Militaria im Raum der Kleinen Karpaten wie auch im Hinterland des Oppidums von Bratislava stellen während der späten Latènezeit der Stufen LTC2 bis LTD2 einen sehr sporadischen Bestandteil der materiellen Kultur dar. In der Mehrheit der Fälle handelt es sich um vereinzelte bzw. verlorene Funde ohne Kontexte. Aus diesem Grund ist ihre genauere Datierung problematisch. Wir nehmen aber an, dass neue Waffenfunde in Form von Lanzen mit facettierter bzw. mit glatter Tülle in die ältere Römische Kaiserzeit datierbar sind, wie auch der Klingensfund eines Eisenschwerts gerade in die Spätlatènezeit.

Abb. 1. Karte der Westslowakei mit neuen Militaria Funden aus den Kleinen Karpaten und ihrem Vorland. 1 – Bratislava-Staré Mesto; 2 – Bratislava-Devínska Kobyla; 3 – Chorvátsky Grob-Čierna voda; 4 – Kuchyňa-VVP Flugzeug-Schießstätte; 5 – Plavecké Podhradie-Pohanská; 6 – Buková; 7 – Buková und Trstín.

Abb. 2. Buková. Eiserne Lanzen spitzen.

Abb. 3. Funde. 1a–c – Klinge eines Eisenschwerts aus der KG an der Grenze der Dörfer Buková und Trstín; 2a, b – Lanzen spitze von der Flugzeug-Schießstätte in Kuchyňa. Maßstab: a – 1c; b – 1a, b, 2a, b.

Abb. 4. Bratislava-Devínska Kobyla. 1a, b – Eiserne Spitzen einer Lanze; 2a, b – eines Speers.

Übersetzt von REELS, s. r. o.

Mgr. Radoslav Čambal
Archeologické múzeum SNM
Žižkova 12
P. O. BOX 13
SK – 810 06 Bratislava
radoslav.cambal@snm.sk